

Ks. GRZEGORZ NOSZCZYK

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Naród i państwo w myśli społecznej Kościoła” (Sosnowiec 29 XI 2003 r.)

W całokształcie nauczania społecznego Kościoła problematyka narodu i państwa to jeden z tematów najbardziej istotnych. Obydwa ze wspomnianych pojęć, a także treści, które je wypełniają, żywo interesują nie tylko specjalistów z zakresu katolickiej nauki społecznej, ale i katolików świeckich, świadomych swojego uczestnictwa w życiu społecznym. Aktualność zagadnienia dotyczącego narodu i państwa bez wątpienia potęguje postępujący proces globalizacji i fakt zbliżającej się akcesji Polski do struktur ponadnarodowych. Te argumenty kazały organizatorom konferencji naukowej – Wydziałowi Teologicznemu Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i Instytutowi Akcji Katolickiej Diecezji Sosnowieckiej – podjąć problematykę narodu i państwa w myśli społecznej Kościoła. Honorowy patronat nad konferencją objął bp dr Adam Śmigielski SDB, ordynariusz diecezji sosnowieckiej.

Konferencja, która odbyła się 29 XI 2003 r. w Zamku Sieleckim w Sosnowcu, zgromadziła prelegentów z czterech ośrodków akademickich w Polsce oraz około 150 słuchaczy, głównie pracowników naukowych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego, duchowieństwo oraz członków Akcji Katolickiej Diecezji Sosnowieckiej i studentów Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie.

Bp Adam Śmigielski, który otwierał konferencję, podkreślając ważkość tematu, stwierdził, że bez sięgania do wskazań i diagnoz dokumentów społecznych Kościoła – encykliki papieskie ostatnich dwustu lat są najlepszym tego świadectwem – nie sposób zrozumieć epoki współczesnej, trudno rozpoznać jej braki i zagrożenia cywilizacyjne. Potrzebę podejmowania wciąż na nowo podobnej tematyki patron konferencji uzasadniał próbami budowania struktur organizacyjnych pomijających właściwe znaczenie wspólnot państwowych i narodowych. Współorganizator konferencji ks. prof. dr hab. Wincenty Myszor, dziekan Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego, w słowie wstępnym zaznaczył, że wciąż za mało jest pogłębionej chrześcijańskiej refleksji na temat zagrożeń związanych ze współczesnymi przemianami politycznymi znajdującymi przede wszystkim nie tyle kompetentnych znawców problematyki, ile raczej apologetów nie troszczących się o właściwą analizę filozoficznych założeń teorii i praktyki społecznej. Ten właśnie brak inspirował organizatorów konferencji i określił dobór problematyki.

Kierunek naukowych poszukiwań wyznaczył ks. prof. dr hab. Tadeusz Ślipko SJ z Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie. W referacie otwierającym konferencję, zatytułowanym *Państwo i naród w dobie globalizacji*, przestrzegając przed zbytnim optymizmem i bezkrytyczną akceptacją procesów globalizacyjnych, światopoglądowo przenikniętych obecnie przez

materialistycznie uformowany liberalizm, mówca zwracał uwagę na konieczność powrotu do ontologicznego i aksjologicznego pojmowania narodu i państwa. Po zarysowaniu ogólnej charakterystyki globalizacji prelegent skupił się na refleksji nad ewentualnymi konsekwencjami globalizacji dla tożsamościowego statusu narodu i państwa, stawiając pytanie, czy budzi ona nadzieję dziejowej szansy dla tych dwóch społeczności, czy też niesie z sobą poważne zagrożenia. W konkluzji swej wypowiedzi mówca stwierdził, że globalizacja w jej aktualnym stanie determinowana jest przez agresywny i ateistycznie zorientowany liberalizm, a także relatywizm. Dlatego też stawia chrześcijaństwo i wszystkie na nim oparte instytucje, wśród nich zaś naród i państwo, wobec nowych problemów, trudnych, ale niezbędnie wymagających krytycznego przemyślenia. Podstawową trudnością w polemice z koncepcją liberalną jest trywialność filozoficznego zaplecza samej teorii, której zwolennicy odchodzą nazbyt często od klasycznych wzorów odpowiedniej precyzji w myśleniu, a w rozwiązywaniu poszczególnych zagadnień, jak na przykład problemu wolności, rozstrzygnięcia woluntarystyczne zdają się uważać – z całkowicie niezrozumiałych powodów – za oczywiste i nie wymagające refleksji.

W dyskusji, której przewodniczył prowadzący konferencję dr Jan Majzner z Instytutu Akcji Katolickiej Diecezji Sosnowieckiej, słuchacze zwracali przede wszystkim uwagę na konkretne przykłady związanych z globalizacją zagrożeń przejawiających się w obrębie życia moralnego i religijnego, przede wszystkim zaś w zakresie świadomości eklezjalnej wierzących.

Na niewłaściwie rozumianą globalizację i integrację Europy wskazał również ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski SDB z Uniwersytetu Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie, ostrzegając przed tendencjami uniformistycznymi. W ich rezultacie współczesnym państwom grozić może niebezpieczeństwo zatracenia, a nawet totalnego zniszczenia wszelkiej różnorodności kulturowej. Mniejsze wspólnoty mogą utracić tożsamość i podmiotowość kulturową w ramach społeczności europejskiej. W swoim wystąpieniu zatytułowanym *Aksjologiczny wymiar narodowego dziedzictwa kulturowego w kontekście integracji europejskiej* prelegent podkreślił, że w świetle nauczania Kościoła Europa musi być ojczyzną ojczyzn. W tym sensie Kościół podkreśla wartość etnicznego dziedzictwa, co pozwala wysnuć wniosek, że jednoczącej się Europie nie wolno zatracić bogactwa różnorodności kulturowej narodów.

Swoiste kumulowanie wartości, które są społecznie użyteczne, mają swoje znaczenie poznawcze i – na co zwracał uwagę ks. prof. dr hab. Andrzej Zwoliński z Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie – warunkują istnienie społeczności jako takiej. W referacie zatytułowanym *Muzeum jako wyraz pamięci społecznej*, pozostając w kręgu aksjologicznych aspektów interesującego nas zagadnienia, autor stwierdził, że świadomość osiągnięć poprzednich pokoleń kształtuje zwarty system wartości i pozwala na wyraźniejsze wyznaczanie celów i środków działania danej grupy na przyszłość.

Sam sens istnienia państwa, jako wspólnoty politycznej, polega na tym, że cały naród, który ją tworzy, staje się niejako władcą swoich własnych losów. O tej podstawowej prawdzie nauczania Jana Pawła II przypomnieli ks. dr Grzegorz Noszczyk z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w przedłożeniu zatytułowanym *Państwo w nauczaniu społecznym Kościoła*. Autor, zgodnie z personalistycznym duchem nauczania Ojca Świętego, interesujący nas podmiot życia społecznego scharakteryzował jako organizację mającą na uwadze dobro osoby ludzkiej w różnych wymiarach jej egzystencji. Swoistą egzemplifikacją omawia-

nych zagadnień okazał się referat ks. prof. dr. hab. Józefa Krętosza z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, charakteryzujący dzieje Kościoła i narodu – w pluralizmie narodowościowym i religijnym – archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego. Mówca zwrócił uwagę na to, że Lwów w przeszłości, jako miasto o wielu obliczach narodowościowych, był stolicą trzech katolickich obrządków: łacińskiego, bizantyjskiego i ormiańskiego. Na obrządki te nakładały się przynależności narodowościowe, zwłaszcza łaciński wskazujący na narodowość polską, a bizantyjski – ukraińską. Celem referatu zatytułowanego *Relacje Kościół – naród na terenie archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego* było przedstawienie skomplikowanego kontekstu tych relacji w historii, a zwłaszcza współcześnie, kiedy dzisiejsza Ukraina Zachodnia, terytorialnie tożsama z archidiecezją, pełni funkcję swoistego Piemontu ukraińskiej świadomości narodowej, a duszpasterstwo bizantyjskie dominowane jest przez narodową świadomość ukraińską. Przykładem delikatności problematyki była treść dołączonego „dwugłosu” lwowskich metropolitów kardynałów Mariana Jaworskiego i Wołodymyra Huzara.

Dyskusja kończąca sesję skupiła się wokół zjawisk pojawiających się współcześnie i w polskim życiu społecznym dawniej nieznanych, na przykład postępującej atomizacji społeczeństwa, a także ciągle obecnego zagrożenia anomią i negatywnych skutków przejmowania niewłaściwych wzorów kulturowych.

Zywe zainteresowanie wzbudziły problemy natury historycznej związane z kulturotwórczą rolą Polski w Europie ostatnich dwustu lat. Ks. dr Czesław Tomczyk z Kurii Diecezjalnej w Sosnowcu sugerował w związku z tym potrzebę zogniskowania kolejnej konferencji wokół problematyki dotyczącej kultury duchowej i politycznej, związanej z oddziaływaniem narodu polskiego na duchowość i dzieje Europy.

Owocem konferencji, poza bezpośrednimi walorami poznawczymi, jest książka zatytułowana *Naród i państwo w myśli społecznej kościoła* pod naukową redakcją ks. Grzegorza Noszczyka, zawierająca pełne teksty referatów przedłożonych podczas sesji.